

## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

#### ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

จากการลงพื้นที่ภาคสนามรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการได้จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น 36 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 23 คน ที่ให้ข้อมูลและสามารถนำข้อมูลมาเผยแพร่ได้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องการนำเสนอมีลำดับดังนี้

1. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการในภาพรวมจำนวน 36 ภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 23 คน

2. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการจำแนกตามสาขา/ตำบล

3. ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และสังมประสพการณ์ การถ่ายทอดความรู้ ผลิตภัณฑ์/ผลงาน ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น  
รายละเอียดของข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการในภาพรวมจำนวน 36 ภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 23 คน

ผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการในภาพรวมทั้ง 36 ภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 23 คนจาก 6 ตำบล (ยกเว้นหนองปรือ ไม่พบภูมิปัญญาท้องถิ่น) นำเสนอในรูปของตารางสรุปจำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียด ปรากฏดังตาราง 1 - 2

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ  
( n = 23 คน)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ		
หญิง	18	78.26
ชาย	5	21.74
2.อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	-	-
40 – 60 ปี	13	56.52
61 ปีขึ้นไป	9	39.13
ไม่ระบุ	1	4.35
3.ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	3	13.04
มัธยมศึกษา	9	39.13
สูงกว่ามัธยมศึกษา	7	30.43
ไม่ระบุ	4	17.39
4.สถานภาพ		
สมรส	11	47.83
โสด	4	17.39
หม้าย/หย่าร้าง	7	30.43
ไม่ระบุ	1	4.35
5.ตำบลที่อยู่		
บางไฉลง	7	30.43
บางปลา	5	21.74
ราชาเทวะ	3	13.04
บางพลีใหญ่	2	8.70
บางแก้ว	5	21.74
หนองปรือ	1	4.35

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 เป็นเพศชาย 5 คนคิดเป็นร้อยละ 22.74 มีอายุ 40 - 60 ปีมากที่สุด จำนวน 13คน คิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาคืออายุระหว่าง 61ปีขึ้นไป จำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 39.13 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวนเท่ากัน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 39.13 รองลงมาคือระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา 7 คนคิดเป็นร้อยละ 30.43 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 47.83 รองลงมาคือหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 30.43 อาศัยอยู่ในตำบลบางไฉลง

ตาราง 2 รายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

สาขา	ภูมิปัญญา	ชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา	ตำบล
คหกรรม (อาหาร)	1.เงาะก๊วยเห็ดหูหนู	คุณบุญเลิศ ไทยทัตกุล	บางไฉลง
	2.เห็ดสวรรค์	คุณบุญเลิศ ไทยทัตกุล	บางไฉลง
	3.ปลาสดตากแห้งทิดเผือก	คุณเฉลิม สามเสน	บางปลา
	4.ขนมเป็องโบราณ	คุณสมพิศ นาสกุล	บางปลา
	5.ปลาสด บางพลี	คุณไสว (ไม่ระบุนามสกุล)	บางปลา
	6.แหนมเห็ด	คุณภัสสรดา บานเทศธรรม	บางไฉลง
	7.น้ำพริกเผาเห็ดหอม	คุณภัสสรดา บานเทศธรรม	บางไฉลง
	8.ขนมกงบางปลา	คุณธัญญกร พ่วงคา	บางปลา
	9.วาสนาขนมกล้วย	คุณวาสนา บุญมี	ราชาเทวะ
	10.ข้าวยาสมุนไพร	คุณกัญญกร บัวสกุล	บางแก้ว
	11.หมูสะเต๊ะ (สูตรโบราณ)	คุณสุจิตรา นาคทอง	บางแก้ว
	12.กล้วยกวน	คุณสิทธิชัย โรจน์รัตน์ชัย	บางพลีใหญ่
	13.กล้วยกวนรสมะขาม	คุณสิทธิชัย โรจน์รัตน์ชัย	บางพลีใหญ่
	14.ไข่เค็มบางแก้ว	คุณไพฑูรย์ แซ่มสะอาด	บางแก้ว
ศิลปกรรม (หัตถกรรม)	1.ตระกร้อสานจากใบมะพร้าว	คุณรัศมี ปักษา	บางปลา
	2.นกกสานจากใบมะพร้าว	คุณศรีรัตน์ มีกลิ่นหอม	บางปลา
	3.กล่องกระดาษทิชชูจากผักตบชวา	คุณปวงนิภา สมานกลาง	บางไฉลง
	4.รองเท้าจากผักตบชวา	คุณปวงนิภา สมานกลาง	บางไฉลง
	5.กระเป๋าหนังปลากระเบน	คุณศศิณา คารมณห์หวาน	บางไฉลง
	6.เครื่องหนังระเซ้	คุณศศิณา คารมณห์หวาน	บางไฉลง
	7.ปลาตะเพียนสานจากมะละกอสด	คุณรัศมี ปักษา	บางปลา
	8.กระทงเอนกประสงค์จากใบตอง	คุณศรีรัตน์ มีกลิ่นหอม	บางปลา
	9.ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว	คุณทิพพาพร แซ่มสะอาด	บางแก้ว

ตาราง 2 (ต่อ)

สาขา	ภูมิปัญญา	ชื่อผู้ทรงภูมิปัญญา	ตำบล
	10. ตักแตนสานจากใบมะพร้าว	คุณรัศมี ปักษา	บางปลา
	11. หมวกจากกลองนม	คุณรัศมี ปักษา	บางปลา
ศิลปกรรม(งานประดิษฐ์)	1. ผ้าซีเตคูพาจ	คุณบุญณิกา สมานกลาง	บางไฉลง
	2. พัดเตคูพาจ	คุณบุญณิกา สมานกลาง	บางไฉลง
	3. เครื่องปั้นวิจิตรศิลป์	คุณปัทมา ฉิมบ้านไร่	บางไฉลง
ศิลปกรรม(ดนตรีนาฏศิลป์)	1. ละครชาตรีคณะสุดประเสริฐ	คุณเพลินใจ แก้วสมนึก	บางปลา
สาธารณสุข (การแพทย์แผนไทย)	1. ยาหม่องสมุนไพรตา คำฝั้น	คุณจรรยา ลีสมุทธ	ราชาเทวะ
	2. ตักตาตักกลิ่นจากถ่านไม้ไผ่	คุณวรรณรัตน์ นิจผล	บางแก้ว
สาธารณสุข (สมุนไพรพื้นบ้าน)	1. น้ำมันขมิ้นชัน	คุณครูวงษ์ พูลศิริ	บางพลีใหญ่
	2. ยาหม่องสมุนไพรตะไคร้หอม	คุณครูวงษ์ พูลศิริ	บางพลีใหญ่
	3. ขี้ผึ้งสมุนไพรเสลดพังพอน	คุณวรรณรัตน์ นิจผล	บางแก้ว
เกษตรกรรม (ทำไร่)	1. การปลูกผักปลอดสารพิษ	คุณชวฤทธิ์ อนุหนายนต์	ราชาเทวะ
นวัตกรรม	1. สเปรย์ปรับอากาศ	คุณละมัย รอดกุล	บางไฉลง

2. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลีจำแนกตามสาขา/ตำบล

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 36 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 23 คนในอำเภอบางพลี ที่ทำการศึกษาจำแนกตามสาขา/ตำบล สรุปได้ปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามสาขา/ตำบล

สาขา ตำบล	คหกรรม	ศิลปกรรม			สาธารณสุข		เกษตรกรรม	นวัตกรรม
	อาหาร	หัตถกรรม	งาน ประดิษฐ์	ดนตรี นาฏศิลป์	การแพทย์ แผนไทย	สมุนไพร พื้นบ้าน	ทำไร่	สเปร์ย์
บางไผ่	4	4	3	-	-	-	-	1
บางปลา	4	6	-	1	-	-	-	-
ราชาเทวะ	1	-	-	-	1	-	1	-
บางพลี ใหญ่	2	-	-	-	-	2	-	-
บางแก้ว	3	1	-	-	1	1	-	-
หนองปรือ	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	14	11	3	1	2	3	1	1
ร้อยละ	38.89	30.56	8.33	2.78	5.55	8.33	2.78	2.78

จากตาราง 3 พบว่า สาขาที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุดสามอันดับแรก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาคหกรรม (ด้านอาหาร) จำนวน 14 ภูมิปัญญา คิดเป็นร้อยละ 38.89 รองลงมาคือสาขาศิลปกรรมด้านหัตถกรรม จำนวน 11 ภูมิปัญญา คิดเป็นร้อยละ 30.56 และด้านงานประดิษฐ์และสาขาสาธารณสุขด้านสมุนไพรพื้นบ้านเท่ากันจำนวน 3 ภูมิปัญญาคิดเป็นร้อยละ 8.33 ส่วนด้านที่มีจำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยที่สุดเท่ากัน 3 ด้านคือ สาขาศิลปกรรมด้านดนตรี นาฏศิลป์ สาขาเกษตรด้านทำไร่ และนวัตกรรม จำนวนด้านละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.78

3. ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ ผลิตภัณฑ์/ผลงาน และข้อมูลอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จำนวน 36 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 23 คนได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาและนำมาสังเคราะห์และนำเสนอ โดยมีรายละเอียดดังนี้

#### 3.1. กระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาจำนวน 23 คน แต่ละคนจะมีกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาได้มาโดยตรงโดยสรุปได้ดังตาราง 4

ตาราง 4 ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
<b>กระบวนการเรียนรู้</b>		
1. การเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลองผิดลองถูก ครูพักลักจำ	6	26.09
2. การได้รับการถ่ายทอดจากบิดา มารดา บรรพบุรุษ	9	39.13
3. การเรียนรู้จากคนรุ่นก่อนถ่ายทอด ( ครู อาจารย์)	3	13.04
4. การเรียนรู้โดยเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานที่เปิดอบรม	5	21.74

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
<b>การสั่งสมประสบการณ์</b>		
1.ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี	8	34.78
2.ประสบการณ์ 11 – 20 ปี	5	21.74
3.ประสบการณ์ 21 – 30 ปี	2	8.70
4.ประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไป	8	34.78

จากตาราง 4 พบว่าผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบิดา มารดา บรรพบุรุษ มีมากที่สุด จำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 39.13 รองลงมาคือการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลองผิดลอง ถูก ครูพักลักจำ จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 26.09 สำหรับการสั่งสมประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาพบว่า มีประสบการณ์ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปีและประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไปมากที่สุดเท่ากัน จำนวน 8 คน คิดเป็นคิดเป็นร้อยละ 34.78 รองลงมาคือประสบการณ์ 11 – 20 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ สรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการคิดค้นและจากการเรียนถูกเรียนผิด หรือการลองผิดลองผิดด้วยตนเองการสังเกตวิธีทำ และใช้วิธี “ครูพักลักจำ” เช่น ขนบเบื่องโบราณ แล้วค่อย ๆ มาลองทำตามทำได้บ้างเสียบ้างผ่านการฝึกฝนและพัฒนาฝีมือมานานงานที่ออกมามีทั้งสวยและไม่สวย แต่อาศัยใจรักและความมุ่งมั่นค่อยๆ พัฒนาฝีมือเพราะงานลักษณะนี้ต้องอาศัยใจรักและมีความใจเย็นอันไหนคิดว่าทำแล้วผลิตภัณฑ์ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตนเองคิดไว้ก็จะนำมาแก้ไขจนเป็นผลิตภัณฑ์ที่ดี และมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะนำผลิตภัณฑ์ของตัวเองไปถ่ายทอดแก่คนอื่น นานเข้าก็ทำได้ดีขึ้น จนสามารถทำขายได้เอง และนำมาถ่ายทอดให้ลูกหลานทำสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น เจาก๊วยเห็ดหูหนู ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเกิดขึ้นตอนเห็ดหูหนูล้นตลาดทำให้เห็ดราคาตกต่ำ และได้คิดค้นวิธีการแก้ไขปัญหามาโดยการแปรรูปเห็ดหูหนูมาเป็นเจาก๊วยเห็ดหูหนู เนื่องจากมีความคิดว่าลักษณะของเห็ดหูหนู เมื่อหั่นเป็นเส้นๆ นำไปต้มสุกแล้วมีลักษณะคล้ายกับเจาก๊วย และเห็ดหูหนูเป็นเห็ดที่มีรสจัดและกลิ่นไม่แรง จึงได้นำมาผสมกับเจาก๊วยเพื่อทำเป็นเจาก๊วยเห็ดหูหนู และมีการปรับปรุงรสชาติให้หอมมากยิ่งขึ้น จากเดิมเป็นสูตรธรรมดาที่ไม่มีกลิ่นใบเตย ภายหลังได้ปรับปรุงให้มีกลิ่นหอมน่ารับประทานยิ่งขึ้น โดยการใส่ใบเตยเข้าไปต้มในน้ำเชื่อม และต้มรวมกับเห็ดหูหนูด้วย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเห็ดหูหนูแก้ปัญหาเห็ดหูหนูล้นตลาดและเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ผลิตภัณฑ์เห็ดสวรรค์ ขี้ผึ้งสมุนไพรเสลดพังพอน ตักตาดูดกลั่นจากถ่านไม้ไผ่ เป็นต้น

2. การได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา บรรพบุรุษ และนำมาปฏิบัติจนมีความเชี่ยวชาญถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนสมัยก่อนซึ่งดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ตระกร้อสานจากใบมะพร้าว นกสานจากใบมะพร้าว ตักแตนสานจากใบมะพร้าว เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นของเล่นของเด็กสมัยโบราณซึ่งปัจจุบันจะไม่ค่อยมาใครทำ โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ธรรมชาติซึ่งหาได้ในท้องถิ่น เพื่อนำมาทำของเล่น ของเด็กๆ ในยุคก่อน ซึ่งในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป

3. การเรียนรู้จากครูรุ่นเก่า ครูบาอาจารย์และมีการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ มีการหาทำทางที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการหาลูกเล่นต่างๆ นำมาดัดแปลงให้มีความน่าสนใจ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ ทำให้สามารถนำมาประกอบอาชีพ โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ตั้งเป็นคณะของตนเองได้ในที่สุด เช่น เครื่องปั้นวิจิตรศิลป์ แหम्मเห็ด น้ำพริกเผาเห็ดหอม เป็นต้น

4. การเรียนรู้โดยการเข้ารับการอบรมจากสถานที่จัดฝึกอบรมต่างๆ เช่น ศูนย์องค์การบริหารส่วนตำบลบางไฉล่ง ศูนย์ฝึกอาชีพของหน่วยงานราชการที่เปิดให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม ศูนย์ส่งเสริมสินค้า OTOP องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา โดยทำการฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น กล้องกระดาษที่ชูจากผักตบชวา รองเท้าจากผักตบชวา น้ำมันขมิ้นชัน ยาหม่องสมุนไพรตะไคร้หอม กระจเป่าหนังปลากระเบน เครื่องหนังจระเข้ ฝาซีเดคูพาจ กล้วยกวน กล้วยกวนรสมะขาม เป็นต้น และได้นำความรู้มาใช้ประกอบอาชีพเป็นอาชีพเสริม

มีผู้ทรงภูมิปัญญาหลายคนที่ได้รับรางวัลต่างๆ ได้แก่ น้ำมันขมิ้นชัน ยาหม่องสมุนไพรตะไคร้หอม ได้รับ OTOP หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กระเป่าหนังปลากระเบน ได้รับรางวัลรางวัลการรับรองมาตรฐานคุณภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ระดับสี่ดาว ประจำปี 2559 และรางวัลการรับรองมาตรฐานคุณภาพการผลิตกระเป่าหนังแท้ ปี 2560 ปลาตะเพียนสานจากมะละกอสด ได้รับรางวัลชนะเลิศความคิดสร้างสรรค์ทางด้านอาหารของจังหวัด ฝาซีเดคูพาจ ได้รับรางวัล OTOP 3 ดาว จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เครื่องปั้นวิจิตรศิลป์ ได้รับรางวัลปี 2549 ได้รับรางวัล OTOP 3 ดาว และปี 2552 ได้รับรางวัล OTOP 2 ดาว น้ำพริกเผาเห็ดหอม ได้รับเกียรติบัตรวิสาหกิจชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย สมุทรปราการ ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 2 ในโครงการวิสาหกิจชุมชนดีเด่น หมูสะเต๊ะ (สูตรโบราณ) ได้รับรางวัลสินค้า OTOP 3 ดาวและรางวัล สินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์บางแก้ว

#### การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการถ่ายทอดความรู้ที่มีในหลากหลายวิธี ดังนี้

1. การถูกเชิญชวนไปเป็นวิทยากรสอนตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในสถานที่ราชการและเอกชนโดยจัดเป็นกลุ่มผู้สนใจ เช่น สถานศึกษาต่างๆ ศูนย์ฝึกอาชีพ แล้วแต่ทางสำนักงานหรือหน่วยงานไหนจะติดต่อมา เป็นการสร้างอาชีพและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไปพร้อมกันด้วย

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับญาติ พี่ น้อง เพื่อน คนในชุมชนและบุคคลภายนอกอื่นๆ เป็นการถ่ายทอดตัวต่อตัวให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาที่แหล่งผลิตโดยตรง ทำมาแล้วหลายคน มีคนในแต่ละรุ่นที่สนใจ มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ที่เกษียณก็มีโดยผู้สนใจติดต่อมาขอความรู้และขอเรียนรู้โดยตรงที่บ้าน เช่น ปลาตะเพียนสานจากมะละกอสด การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว การปลูกผักปลอดสารพิษและบางครั้งมีหน่วยงานบางหน่วยช่วยในการถ่ายทอดบ้างจนผู้ที่รับการถ่ายทอดสามารถนำไปทำต่อยอดการผลิตได้ ได้แก่ ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม อำเภอบางพลี

3. ในบางภูมิปัญญาที่ไม่ได้ถ่ายทอดให้กับคนภายนอก จะส่งต่อเฉพาะในครอบครัวที่เป็นลูกหลานจริงๆ ส่วนใหญ่เป็นสูตรลับ เช่น ภูมิปัญญาทางด้านอาหาร พวกสูตรการทำขนม การทำอาหาร รายละเอียดของสูตรจะถ่ายทอดให้เฉพาะคนในครอบครัวเท่านั้น

### ผลิตภัณฑ์หรือผลงาน

งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก่าแก่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นและส่วนใหญ่ยังมีลักษณะการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะของผลิตภัณฑ์หรือผลงานทำในลักษณะทำพอประมาณให้มีรายได้เลี้ยงชีพหรือบางผลงานก็เป็นการทำในลักษณะไม่ได้เป็นการค้าแต่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งต่อคนรุ่นหลังที่สนใจเท่านั้น

ผลิตภัณฑ์หรือผลงานที่เป็น **สาขาคหกรรม** เช่น อาหาร ก็จะมีทั้งที่เป็นของโบราณส่งต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ เช่น ปลาสดตากแห้งทอดเค็ม ปลาสดบางพลี ขนมกงบางปลา เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์บางอย่างก็มาปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น อาหารบางอย่างเป็นอาหารที่ได้มาจากการศึกษาเรียนรู้โดยทำขึ้นมาใหม่ เช่น เล้าก๊วยเห็ดหูหนู เห็ดสวรรค์ แหนมเห็ด น้ำพริกเผา เห็ดหอม กล้วยกวน เป็นต้น มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันบ้าง ปรับปรุงวัตถุดิบแต่ยังคงเอกลักษณ์ เช่น รสชาติ รูปลักษณ์ บางอย่างยังคงเหมือนเดิม **สาขาศิลปกรรม** ด้านหัตถกรรม และด้านงานประดิษฐ์ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต ต้องมีความประณีตสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ซึ่งบางผลิตภัณฑ์ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น กล้องกระดาษทึบจากผักตบชวา รองเท้าจากผักตบชวา ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว กระเป๋าหนังปลากระเบน เครื่องหนังจระเข้ เครื่องปั้นวิจิตรศิลป์ ผาซีเดคูพาจ พัดเดคูพาจ เป็นต้น สำหรับด้านดนตรีนาฏศิลป์ ได้แก่ ละครชาตรีคณะสุดประเสริฐ และคณะอื่นๆ ในอำเภอบางพลีซึ่งมีหลายคณะ ก็เป็นการแสดงที่มีมายาวนานเช่นกันสืบทอดรุ่นต่อรุ่น มาจนถึงยุคปัจจุบัน และก็ยังมีการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง มีลูกศิษย์หลายรุ่นและมีการแสดงให้คนได้ชมกันมาอย่างต่อเนื่องโดยให้ลูกศิษย์ได้แสดงความสามารถตามโอกาส และมีเจ้าของการแสดงหลายคณะมากที่ยังคงมีการอนุรักษ์สืบทอดโดยเฉพาะการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ โดยมีโรงเรียนในพื้นที่ได้เชิญให้ไปสอนให้กับนักเรียนอยู่อย่างต่อเนื่อง **สาขาสาธารณสุข** ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของสมุนไพร เช่น ยาหม่องสมุนไพรตราตาต้าผื่น น้ำมันขมิ้นชัน ขี้ผึ้งสมุนไพรเสลดพังพอน เป็นต้น สำหรับสมุนไพร วัสดุส่วนใหญ่ที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำยา ซึ่งก็เป็นการแพทย์ทางเลือกสำหรับคนในยุคปัจจุบัน **สาขาเกษตรกรรม** ด้านการทำไร่ ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนักแต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นต่อไปได้



### การผลิตผลิตภัณฑ์/ผลงาน

การผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย วัสดุที่นำมาทำผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นสาขากรรม (ด้านอาหาร) สาขาศิลปกรรม (ด้านหัตถกรรม ด้านงานประดิษฐ์ ด้านดนตรี (นาฏศิลป์) สาขาสาธารณสุข (ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน) สาขาเกษตรกรรม (ด้านทำไร่) และด้านนวัตกรรม ส่วนใหญ่ก็ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหาซื้อได้ง่ายเน้นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และไม่ค่อยมีอุปกรณ์หนัก แต่จะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น นอกนั้นก็ผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่โดยทั่วไป ถ้าเป็นการแสดงศิลปะต่างๆ ก็เน้นการประยุกต์ให้ทันสมัยเหมาะกับยุคปัจจุบัน

สิ่งที่ผู้ทรงภูมิปัญญาหลายคนได้ให้ความเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างต้องใช้ความอดทนในการทำเพราะงานส่วนใหญ่เป็นงานค่อนข้างละเอียด ประณีต และต้องสนใจใช้เวลา มุ่งมั่นตั้งใจในการทำซึ่งคนส่วนใหญ่มาเรียนหรือได้รับความรู้ไปแล้วก็ไม่ได้สนใจและทำจริงจัง เช่น การแสดงละครชาตรีคณะสุดประเสริฐ หรือการแสดงบางอย่างมาเรียนรู้แต่ไม่ได้มีการต่อยอด ไม่คิดจริงจังอะไร ซึ่งงานพวกนี้หน่วยงานราชการในท้องถิ่น เช่น สถาบันการศึกษา เป็นต้น ควรต้องมีส่วนไปจัดทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษา จัดการเรียนการสอน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง รักและภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นและชุมชนของตนเองและควรการอนุรักษ์ไว้เพราะเป็นสิ่งที่มีค่ากับคนไทยและเป็นมรดกให้ลูกหลานต่อไป

สำหรับรายละเอียดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 36 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาจำนวน 23 คน ได้มีการนำเสนอไว้ในภาคผนวกหน้า 75 - 236

### ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารและครูผู้สอน อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีรายละเอียดดังนี้

#### 2.1 สภาพการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องของชุมชนท้องถิ่นนั้น สถานศึกษามีการจัดลักษณะการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ในหลายหลายแบบ เช่น ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น อาชีพท้องถิ่น สถานที่สำคัญ วัด แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น สำหรับสภาพการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีประเด็นสรุปได้ดังนี้

- รูปแบบในการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

สอน

- เวลาที่สถานศึกษาเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น  
แต่ละประเด็นมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

### 2.1.1 รูปแบบในการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา

สถานศึกษามีรูปแบบการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ดังนี้

1) การเชิญเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานศึกษา หรือเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ปกครองของผู้เรียนหรือเป็นครูที่เกษียณอายุราชการที่เป็นผู้ที่มีสาขาอาชีพเฉพาะด้านก็จะเชิญมาช่วยสอน มีหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น สายศิลปะ ดนตรี กีฬา การทำขนม งานฝีมือ เป็นต้น มีผู้บริหารท่านหนึ่งเล่าว่า “มีการเชิญภูมิปัญญาที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนมาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปลาสด ชุมชนของเรามีบ่อปลามาก เชิญมาในโรงเรียนเลย เอาปลามาสอนวิธีการดูปลา แล่ปลา ทำความสะอาด การหมักปลา เราจัดเป็นกิจกรรมชุมนุม” ... “เชิญมาสอนในเวลาเลย ทำตารางสอน เช่น สาระดนตรี พัฒนานักเรียน ป1 - ป 6 เชิญเป็นปี โดยจัดทำโครงการของบจาก อบต.”... ” เราก็คงพยายามเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนถ้าท่านมาไม่สะดวก เราก็จะให้นักเรียนไปเรียนกับท่านที่บ้านที่กียินดี ในวิชาดนตรีไทย และดูแลเด็กของเราเป็นอย่างดีอธิบายให้เด็กฟัง เด็กก็ตั้งใจฟังดีนะ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยได้ให้ไปเรียนกับภูมิปัญญาที่บ้าน ” รองผู้บริหารท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “ภูมิปัญญาด้านศิลปะวาดภาพ จะมาทุกวันพุธ พุธห้า จัดชั่วโมงสอนแทรกในชั่วโมงศิลปะ จ้างมาเลยโดยใช้งบรายได้” บางโรงเรียนก็จัดทำเป็นค่ายวิชาการ ครูท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “จัดค่ายวิชาการโดยเชิญมาในเวลา ส่วนใหญ่ภูมิปัญญาที่เชิญมาให้ความรู้จะเป็นผู้ปกครองของนักเรียนมาก่อน” และผู้บริหารอีกท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “เชิญภูมิปัญญาทางด้านการนวดมาสอนนักเรียนในกิจกรรมชมรมและช่วงลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงโดยทาง อบต.สนับสนุนค่าใช้จ่ายให้กับภูมิปัญญาที่มา 2 ปีแล้ว ซึ่งเด็กได้รับความรู้สามารถนำไปใช้ในการหารายได้เสริมระหว่างเรียนได้ด้วยทำให้เด็กมีทักษะชีวิต ไม่ได้ทำกับเด็กทุกคน เฉพาะกลุ่มเด็กที่สนใจมีประมาณ 50 คน”

2) การนำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้าน ในกรณีที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนไม่สะดวกในการมาที่สถานศึกษา อาจจะเนื่องจากต้องขนย้ายอุปกรณ์ไม่สะดวกในเรื่องของเวลา ไม่สะดวกในการเดินทางมาสถานศึกษา และบางท่านก็มีอายุมาก ก็จะมีการนำผู้เรียนไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้านโดยตรง เช่น ดนตรี (ขอ) เป็นต้น ครูผู้สอนท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางท่านไม่สะดวกเพราะท่านอายุมาก เช่นดนตรี (ขอ) ก็จะนำนักเรียนไปเรียนที่บ้านเลยโดยตรง ท่านจะคอยสอนให้ความรู้เกี่ยวกับนักเรียน ตามที่นักเรียนสนใจและตอบคำถามนักเรียนอย่างเต็มที่ แต่ต้องเลือกช่วงเวลาที่ท่านสะดวกที่จะให้ข้อมูลด้วยตอนนี้ก็มีลูกชายมาช่วยดูแล” ... และผู้บริหารให้ข้อมูลว่า “ผมกลัวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างจะสูญหายไป เช่น ฆ้องซึ่งเป็นการเล่นปี่ศรนาคำท่ายอย่างหนึ่ง ผมก็ไปศึกษาด้วยตนเองและนำมาใช้สอนนักเรียนเองด้วย”

2.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าช่วยสอนส่วนใหญ่คือกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุข

**2.1.3 เวลาที่สถานศึกษาเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น** ในการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยสอนนั้นทำในหลายวิธีคือ การเชิญมาในเวลาเรียนปกติ โดยบางสถานศึกษาเชิญมาภาคเรียนละ 1 ครั้งโดยทำในภาพรวมของสถานศึกษา เช่น ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมนุมชมรมโดยจัดให้นักเรียนทุกระดับชั้นมาพร้อมเพรียงกันและทำการสาธิตให้ดู เช่น การทำปลาสด การเชิญมาเฉพาะบางวัน เช่น ศิลปะการวาดภาพ เชิญมาในวันพุธ พุธหัส เป็นต้น บางโรงเรียนเชิญมาในช่วงลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยทำตารางสอนเตรียมไว้เลยรองฝ่ายวิชาการท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “เชิญมาปีละครั้ง เช่นการปลูกพืชไฮโดรริค รายวิชากลุ่มการทำงานอาชีพ มาให้ความรู้ สาธิตให้ดู เอาของที่ปลูกให้นักเรียนดู ทั้งนักเรียน ม.ต้นและ ม.ปลาย” หรือบางครั้งก็เชิญมาหลังจากเวลาเรียนปกติและวันเสาร์ - อาทิตย์ ในบางกรณีโรงเรียนจัดค่ายวิชาการ ก็เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาในค่ายเพื่อสาธิตให้นักเรียนดู

**2.2 ปัญหาการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้มีประเด็นสรุปได้ดังนี้**

- ปัญหาที่พบในการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
- ปัญหาที่พบในกรณีพาผู้เรียนออกไปเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกสถานศึกษา
- ปัญหาอื่นๆ เกี่ยวกับการนำข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

แต่ละประเด็นปัญหามีรายละเอียด สรุปได้ดังนี้

**2.2.1 ปัญหาที่พบในการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา** โดยทั่วไปที่พบมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้คือ

- 1) การขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตอบแทนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีการเรียกร้อง มาด้วยจิตสาธารณะ อยากที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ไม่ให้สูญหายไป แต่บางครั้งก็ต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอุปกรณ์ในการสาธิตให้ผู้เรียนได้ดูหรือได้ฝึกหัดทำ เช่น ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านดนตรี ด้านอาหาร ครูท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า “บางครั้งเชิญท่านมา ถึงท่านไม่เรียกร้องแต่ก็

2) การย้ายภูมิลำเนาหรือการปิดกิจการของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ในบางครั้งผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ย้ายครอบครัวไปอยู่ที่อื่น เช่น กรณีถูกไล่ออกจากที่ดินซึ่งเดิมเคยมาให้ความรู้กับนักเรียนอยู่เป็นประจำทำให้สถานศึกษาไม่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องนั้นๆ มาให้ความรู้ เช่น ผู้ทรงภูมิปัญญาการทำเผาถ่าน เป็นต้น

3) ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียชีวิต ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชิญมาให้ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี บางท่านเสียชีวิตจึงไม่มีภูมิปัญญาในเรื่องนั้นๆ มาให้ความรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องหาผู้ทรงภูมิปัญญาท่านอื่นๆ หรือบางสถานศึกษาดึงกิจกรรมของสถานศึกษาที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญานั้นๆ ไปเลย

4) การประสานงานกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีเชิญมาสถานศึกษา เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบางท่านต้องทำงาน ในเวลาที่สถานศึกษามีการเรียนการสอน ไม่สะดวกก็ไม่สามารถมาให้ความรู้ได้ หรือบางกรณีได้มีการนัดหมายล่วงหน้าแล้วแต่ถ้ามีงานเร่งด่วนเข้ามาก็ต้องไปทำงานก่อน จึงทำให้ผิดนัดไม่สามารถมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ หรือบางครั้งที่อยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและแต่คนคลาดเคลื่อน การติดต่อประสานงานทำได้ค่อนข้างยุ่งยาก ต้องติดต่อหลายครั้งกว่าจะได้ข้อมูล

5) ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเก่งแต่ไม่มีทักษะในการถ่ายทอด เวลาในการสอนก็มีค่อนข้างจำกัดจึงต้องให้ครูมาช่วยดูแลเกี่ยวกับการสอนเพื่อให้ครูสามารถนำไปสอนได้เองในอนาคต

## 2.2.2 ปัญหาที่พบในกรณีพาผู้เรียนออกไปเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนอก

สถานศึกษาโดยทั่วไปปัญหาที่พบ มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้คือ

การพานักเรียนจำนวนมากออกไปนอกสถานศึกษา เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากกว่าการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนในสถานศึกษา เพราะเนื่องจากผู้เรียนมีจำนวนมากเมื่อต้องพาออกไปนอกสถานศึกษา การดูแล ควบคุมอาจไม่ทั่วถึง และพาไปได้เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้นค่อยๆ ทาย่อยกันไป ทำให้บางครั้งอาจต้องผลัดกันไปทำให้กระทบต่อการเรียนการสอน

## 2.2.3 ปัญหาอื่นๆ เกี่ยวกับการนำข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

1) การศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมของผู้เรียนหรือครูผู้สอนในเว็บไซต์ ซึ่งข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีรายละเอียดเนื้อหาบางภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น และส่วนใหญ่รายละเอียดมีน้อยนำมาใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก และเนื้อหาในเว็บไซต์ที่มีก็ไม่เหมาะกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาและไม่เป็นปัจจุบัน

2) เอกสารหรือหนังสือ ที่ระบุเรื่องราวของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่ครอบคลุมทุกภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีหนังสือที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อนข้างน้อย ทำให้ไม่มีข้อมูลมาใช้ในการเรียนและการสอน

3) ความแตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอนของระดับชั้นประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งระดับมัธยมศึกษาจะมีชั่วโมงเรียนมากกว่าระดับประถมศึกษา ทำให้การเรียนรู้อาจ

4) บางกรณี การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาหรือพานักเรียนไปศึกษาที่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ อาจมีผู้ไม่เห็นด้วย เห็นว่าเป็นการเสียเวลา และการพานักเรียนออกไปนอกสถานศึกษาเป็นความเสี่ยงมากเกินไป

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน ปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากนัก เนื่องจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผู้บริหาร ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญจะเน้นให้สถานศึกษาสอนวิชาที่เกี่ยวกับวิชาการที่ใช้ในการสอบเข้าศึกษาต่อมากกว่า และวิถีชีวิต วัฒนธรรมต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปมากทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเปลี่ยนแปลงไป และในสถานศึกษาก็มีครูหลายกลุ่มสาระเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นความต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ค่อยๆ หดไปเพราะครูในสถานศึกษาสามารถสอนให้ความรู้กับนักเรียนได้โดยตรง เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ คหกรรม เป็นต้น และในปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมที่ดำรงชีวิตตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็สูญหายและเสียชีวิตไปมากและไม่มีผู้สืบทอด เนื่องจากคนรุ่นใหม่นิยมไปประกอบอาชีพอื่นๆ มากกว่าจะมาทำการศึกษารเรียนรู้และดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตของคนรุ่นก่อนๆ และในปัจจุบันถ้าจะศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ใหม่ไม่ใช่คนดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นอีกต่อไป แต่ก็ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นดั้งเดิมอยู่บ้างแต่ก็จะมีให้ทำการศึกษารเรียนรู้ได้น้อย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมกันอนุรักษ์ โดยพยายามหาแนวทางเพื่อให้ได้กรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษารเรียนรู้และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้เพื่อให้ตระหนักและหาแนวทางอนุรักษ์เพื่อให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

### ตอนที่ 3 ผลการศึกษารแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้อในสถานศึกษา

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชนในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี และหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้อในสถานศึกษา อย่างสมเหตุสมผล มีการปรับเปลี่ยนให้ทันต่อเหตุการณ์บนพื้นฐานความพอเพียงที่เป็นไปได้ในชุมชน และยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยมีแนวทาง 2 แนวทาง ดังนี้

#### 1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลีไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้อในสถานศึกษา มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์ เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการสืบค้นอ้างอิง สำหรับนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจ โดยมีการปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 การจัดทำเป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วีดิทัศน์และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงความสามารถและผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 การสืบทอดภูมิปัญญา ด้วยการส่งเสริมให้มีผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 จัดทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเชิดชูเกียรติของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลงานของแต่ละคน

1.5 ส่งเสริมให้มีมีคฤหบดีภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการฝึกผู้เรียนที่สนใจไปศึกษาเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถอธิบายและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจ

1.6 จัดให้มีงานนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี ในทุกปีหรือทุกภาคเรียน และรรณรงค์ให้สถานศึกษาทุกแห่งให้ความร่วมมือในการนำผู้เรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

**โดยมีเงื่อนไขปัจจัย ดังนี้**

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอบางพลี หรืออาจเป็นสถาบันทางการศึกษาใดสถาบันหนึ่งรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูล

2. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยผู้รับผิดชอบเชิญหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารอำเภอบางพลี เทศบาล สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. มีแผนงานโครงการและงบประมาณรองรับในการดำเนินการบริหารจัดการโครงการต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

4. มีการประเมินติดตามผลการดำเนินการเป็นระยะๆ พร้อมทั้งมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

**2. การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ในการจัดการเรียนรู้ มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้**

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง และนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้โดยคณะครู อาจารย์และผู้บริหารต้องร่วมกันทำหลักสูตรท้องถิ่นและตั้งแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนโดยกำหนดแนวทางการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาของรายวิชา หรือจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม มีการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้นักเรียน รักในชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยสร้างเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชาการศึกษาทั่วไป หรือสร้างเนื้อหาที่สอดแทรกหรือบูรณาการเข้าไปในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาให้นักศึกษา

**โดยมีเงื่อนไขปัจจัย ดังนี้**

1. ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอบางพลีต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และการจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือจัดทำเป็นเนื้อหาสอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้องในระดับอุดมศึกษา และกำหนดเป็นมาตรการให้มีการนำไปใช้อย่างจริงจังทุกสถานศึกษา

2. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ในอำเภอบางพลีต้องเข้ามาร่วมดำเนินการจัดทำหลักสูตร

3. จัดให้มีแผนงานโครงการและงบประมาณรองรับในการดำเนินการ

4. มีการประเมินติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี